

O GRADNJI SOKOLSKOG DOMA U VARAŽDINU

U ovome radu autor je prikazao kako je Sokolsko društvo u Varaždinu planiralo izgraditi Sokolski dom, stadion i atletsku stazu te kako se pred sam početak II. svjetskog rata u Kraljevini Jugoslaviji odustalo od projekta.

UVOD

Rad sokolaša u Varaždinu započeo je u drugoj polovici 19. stoljeća i trajao je do 1941. kada su uspostavom Nezavisne Države Hrvatske nasilno raspuštene sve sokolske organizacije.¹ U ovom radu opisana je neostvorena ideja Sokolskog društva Varaždin (dalje Društvo) koje je nakon ukinuća Hrvatskog sokola bila jedina sokolska organizacija u Varaždinu i provodila ideje jugoslavenskog unitarizma pod sloganom "Jedan narod, jedna država, jedno sokolstvo." Na izvanrednoj glavnoj skupštini Društva održanoj 16. prosinca 1934.² jednoglasno je odlučeno da se pristupi akciji izgradnje Sokolskog doma (dalje Dom) u Varaždinu s popratnim sadržajima koji je trebao biti posvećen sjećanju na ubijenog kralja Aleksandra (1879. – 1934.).³

¹ Više o povijesti i razvoju sokolstva u Varaždinu vidi: Ivan KRISTOFIĆ, *Varaždinski sokol. I plakatom kroz povijest*, Državni arhiv u Varaždinu, Varaždin, 2009.

² Arhivsko gradivo za ovu temu nalazi se u Državnom arhivu u Varaždinu. Iako su prvi spisi nastali 1935., postupak je trajao sve do 1941. kada je završen. Svi dokumenti nalaze se u kutiji Redovnih spisa Gradskog poglavarstva Varaždin iz 1941. godine u omotu br. 5677/41. Na kraju članka su prilozima s primjerima planova i nacrt za izgradnju Doma, stadiona i atletske staze, a koji se također nalaze u istom omotu.

³ O obilježavanju smrti kralja Aleksandra u Varaždinu vidi: Vladimir HUZJAN, "O primjerima jugoslavenski orijentirane varaždinske gradske uprave prema kralju Aleksandru I. Karađorđeviću", *Radovi Zavoda za znanstveni rad - Varaždin*, br. 21, 2011., str. 219. – 251.

OD IDEJNOG NACRTA DO PREKIDA PROJEKTA

Čitava akcija povjerena je Odboru za gradnju Sokolskog doma Sokolskog društva Varaždin (dalje Odbor) koji je odmah krenuo s izradom projektne dokumentacije i s prikupljanjem novca. Odbor je već 22. ožujka 1935. Gradu uputio prvi dopis u kojem iznosi svoju ideju i moli novčanu pomoć.⁴ Tri mjeseca kasnije, 29. lipnja, upućena je nova inicijativa Gradu za gradnju Doma koji bi služio "(...) tjelesnom uzgoju i promicanju sokolstva" jer postojeća gombaona (vježbalište) ne može zadovoljiti gimnastičkim potrebama školske mladeži i sokola, a uz Dom bi se izgradio i moderni stadion.⁵ Izgradnja Doma predviđena je na zemljištu Dimitrija Veličkova koje se protezalo između Masarykove i Sokolske ulice (danas Slavenska), a graničilo je sa zapadne strane s gradskim zemljištem koje je koristila škola Kraljice Marije (danas I. osnovna škola) za potrebe školskog igrališta. Kako je zemljište D. Veličkova bilo premalo, Društvo je predložilo da se južna trećina školskog igrališta u duljini od 50 metara daruje njima kako bi se projekt mogao u cijelosti realizirati.⁶ S tim u vezi, Društvo je na izvanrednoj skupštini 27. rujna 1936. donijelo zaključak da se za potrebe gradnje Doma kupi zemljište D. Veličkog po cijeni od 135.000 dinara, te je ponovo naglašeno da se gradsko zemljište donira Društvu i da se učine izmjene regulatorne osnove postojećih cesta.⁷

Gradsko vijeće Grada Varaždina na sjednici održanoj 30. srpnja 1937. donijelo je rješenje o darovanju traženog gradskog zemljišta površine 1 jutra i 230 čhv, odnosno oko 2.400 kvadratnih metara, za gradnju Doma i stadiona Društvu, a s tom odlukom složilo se i Ministarstvo financija.⁸ Odbor je na sjednici 4. rujna 1938. zaključio da se želi čim prije krenuti s radovima s tim da je preduvjet da se u gruntovnom knjigama parcele upišu u vlasništvo Društva. Stoga isti ponovno mole Grad neka požure postupak i naglašavaju da je: "(...) za izgradnju doma i stadiona uz već prikupljeni kapital potrebna još pripomoć Sokolskog saveza, Ministarstva Fizičkog Vaspitanja Naroda i Kr. banske uprave, a ta je pripomoć obećana i moguće je postići tek nakon gruntovnog prenosa napred spomenutog zemljišta."⁹ Grad Varaždin je odgovorio prikladnom stručnom terminologijom: "Poglavarstvo izvješćuje da odstupanje ovoga zemljišta nije u suglasnosti sa odobrenom parcijalnom regulatornom osnovom za onaj dio grada pa da bi se kod definitivnog rješenja tog pitanja trebalo imati u vidu i promjenu regulatorne

---

⁴ Državni arhiv u Varaždinu (dalje DAVŽ), Redovni spisi Gradskog poglavarstva Varaždin (dalje RS GPV), 1941, 5677/41, br. 5173.

⁵ DAVŽ, RS GPV, 1941, 5677/41, br. 13140.

⁶ Isto, br. 9349.

⁷ Isto, br. 9349.

⁸ Isto, br. 16271. Jedini od prisutnih gradskih zastupnika koji je bio protiv te odluke jest Dragutin Vračun koji je smatrao da se time smanjuje dvorište škole Kraljice Marije. Isto, br. 10479.

⁹ Isto, br. 15304.

osnove za taj dio grada koju promjenu uvjetuje ovaj odstup zemljišta.”¹⁰ Grad je obrazlažući svoju odluku zapravo tražio protuuslugu: Društvo je u zamjenu za ustupljeni dio ulice (koja je bila projektirana kao veza Tyršve – današnja Petra Krešimira IV. sa Sokolskom ulicom, na zgradu škole Kraljice Marije) trebalo besplatno ustupiti Gradu na istočnoj strani svog zemljišta površinu potrebnu za novu ulicu u širini od osam metara koja će spajati okomito Sokolsku i Masarykovu ulicu i to tako da će Dom biti smješten od te nove ulice s pet metara tzv. predvrta tj. zelene površine.¹¹ Odbor je na tu Gradsku odluku 14. studenoga 1938. uložio žalbu u kojoj navodi da su “(...) kao eminentno nacionalna organizacija povredjeni” i mole da se po ranijem dogovoru izvrši prijenos vlasništva.¹² Kako se situacija nije promijenila, u siječnju 1939. Odbor se ponovno žali Gradu jer nije donijeta nikakva odluka i mole žurni odgovor,¹³ no kasnije su žalbu ipak povukli.¹⁴ Tek 26. travnja 1939. potpisan je ugovor između Grada i Društva, čime je Društvo stupilo u posjed traženih nekretnina, ali pod ranije navedenim uvjetima Grada. Unatoč tome, u zapisniku sjednice gradskog zastupstva od 2. prosinca 1940. naglašeno je kako je to: “(...) darovanje gradskoga zemljišta uslijedilo pod tadašnjim političkim prilikama, koje nisu vodile računa o pravoj volji građanstva, a u konkretnom slučaju je taj zaključak u protimbi sa interesom same gradske općine, (stoga) poglavarstvo predlaže da gradsko zastupstvo (...) opozove i zamoli Bansku vlast da tako doneseni zaključak zastupstva odobri.”¹⁵ Već 6. veljače 1941. Bansku se vlast moli da se taj ugovor opozove, a 14. ožujka, Banska vlast Banovine Hrvatske donijela je rešenje kojim se odobrava opoziv ugovora o darovanju zemljišta između Grada Varaždina i Sokolskog društva Varaždin.¹⁶ O tome je Grad obavijestio Društvo 27. ožujka 1941., no na tom dokumentu je netko 24. travnja, nakon uspostave NDH, rukom dopisao: “Nije se moglo uručiti pošto je sokolsko društvo raspušteno, a bivši funkcioneri internirani u Lepoglavi.”¹⁷

ZAKLJUČAK

Sokolsko društvo Varaždin pokrenulo je nakon smrti kralja Aleksandra inicijativu za izgradnju Sokolskog doma u Varaždinu njemu u čast. S obzirom na tadašnju projugoslavenski orijentiranu gradsku upravu, projekt je bio prihvaćen,

---

¹⁰ Isto, br. 13043.

¹¹ Isto, br. 15304.

¹² Isto, br. 18576.

¹³ Isto, br. 1232.

¹⁴ Isto, br. 5655.

¹⁵ Isto. Dokument nije numeriran.

¹⁶ Isto. Dokument nije numeriran.

¹⁷ Isto. Dokument nije numeriran.

a Grad je donirao i gradsko zemljište. Iako su nacrti za izgradnju Doma, stadiona i atletske staze bili izrađeni, a zemljište otkupljeno i ugovorom darovano, cijeli postupak odugovlačio se sve do 1941. godine kada se od njega službeno odustalo. Naime, politička situacija promijenila se osnutkom Banovine Hrvatske i projugoslavenski programi su zaustavljeni. Gradsko zastupstvo izrazilo je nezadovoljstvo ranije odobrenim darovnim ugovorom, stoga je neposredno pred početak II. svjetskog rata u Kraljevini Jugoslaviji pokrenut opoziv za izgradnju Sokolskog doma u Varaždinu.

SAŽETAK

O GRADNJI SOKOLSKOG DOMA U VARAŽDINU

Sokolsko društvo Varaždin pokrenulo je nakon smrti kralja Aleksandra inicijativu za izgradnjom Sokolskog doma u Varaždinu njemu u čast. S obzirom na tadašnju projugoslavenski orijentiranu gradsku upravu, projekt je bio prihvaćen, a Grad je donirao i gradsko zemljište. Iako su nacrti za izgradnju Doma, stadiona i atletske staze bili izrađeni, zemljište otkupljeno i ugovorom darovano, cijeli postupak se rastezao sve do 1941. godine kada se od njega službeno odustalo. Naime, politička situacija promijenila se osnutkom Banovine Hrvatske i projugoslavenski programi su zaustavljeni. Gradsko zastupstvo izrazilo je nezadovoljstvo ranije odobrenim darovnim ugovorom, stoga je neposredno pred početak II. svjetskog rata u Kraljevini Jugoslaviji pokrenut opoziv za izgradnjom Sokolskog doma u Varaždinu.

Ključne riječi: Varaždin; Sokolsko društvo Varaždin; Sokolski Dom.

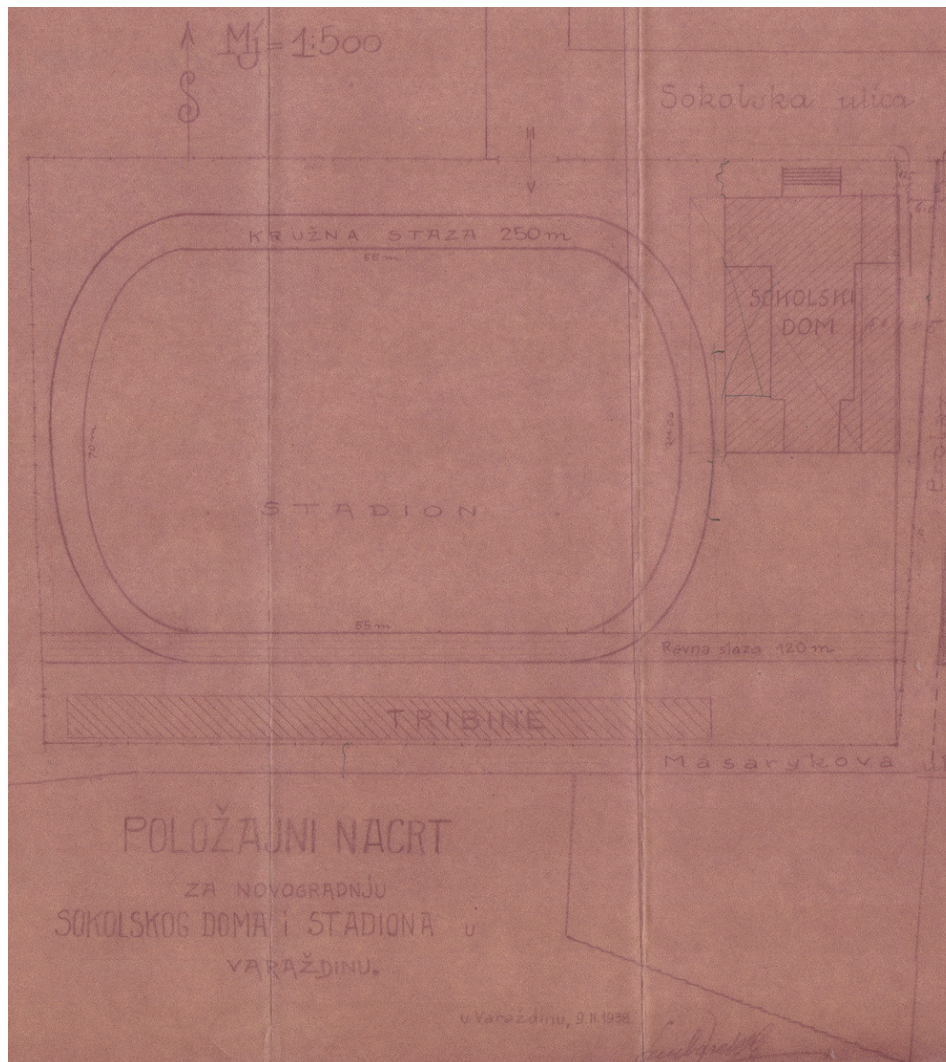
SUMMARY

BUILDING OF SOKOL SOCIETY HOME IN VARAŽDIN

After the death of King Alexander, Varaždin Sokol Society started an initiative to build the Sokol Home in his honor. Given to the pro-Yugoslav oriented city government, the project was approved, and the Town donated city land. Although the plans to build a Sokol Home, stadium and athletic track were made and the land was purchased and donated, the entire process stretched until 1941 when it was officially abandon. The political situation changed after founding Banovina Hrvatska (Croatian Banovina) when pro-Yugoslav programs were stopped. City Council expressed their displeasure with previously approved contract of donation, so just before the start of World War II in the Kingdom of Yugoslavia, the Sokol Home project in Varaždin was abandon.

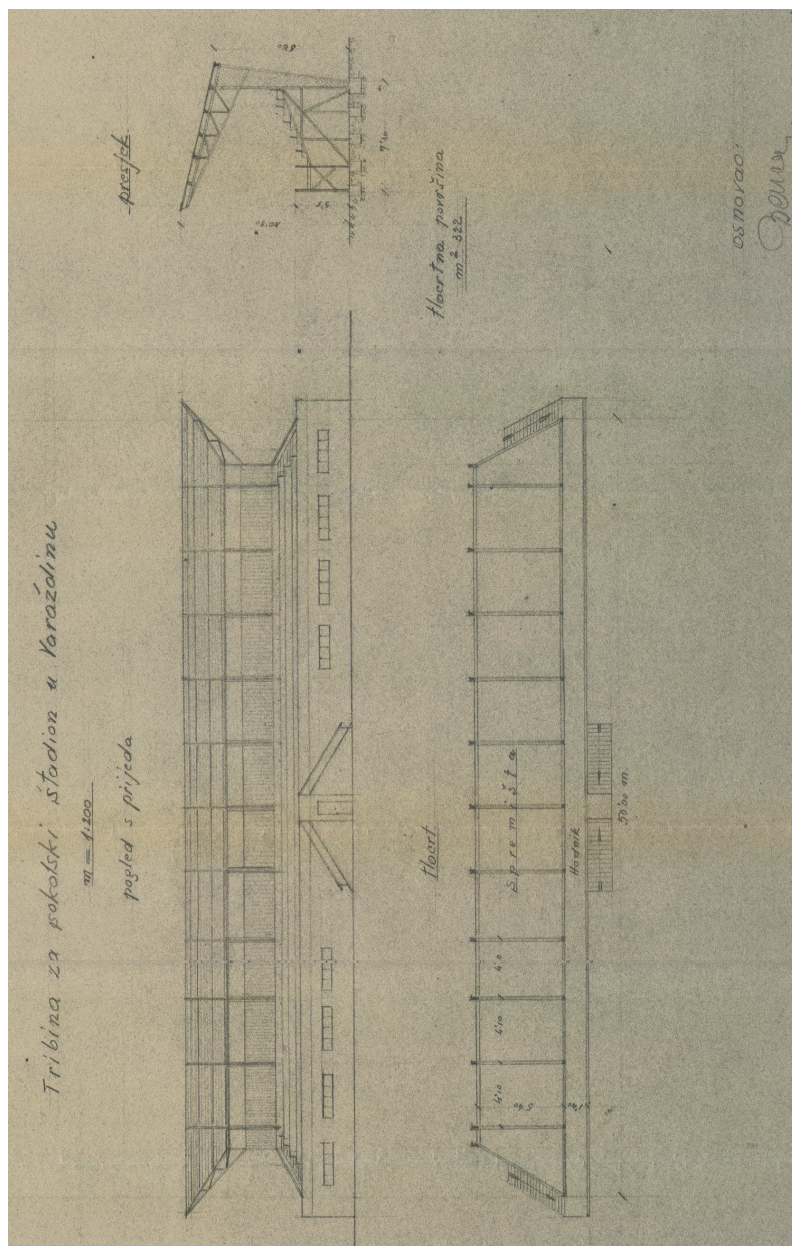
Key words: Varaždin; Varaždin Sokol Society; Sokol Home.

PRILOZI

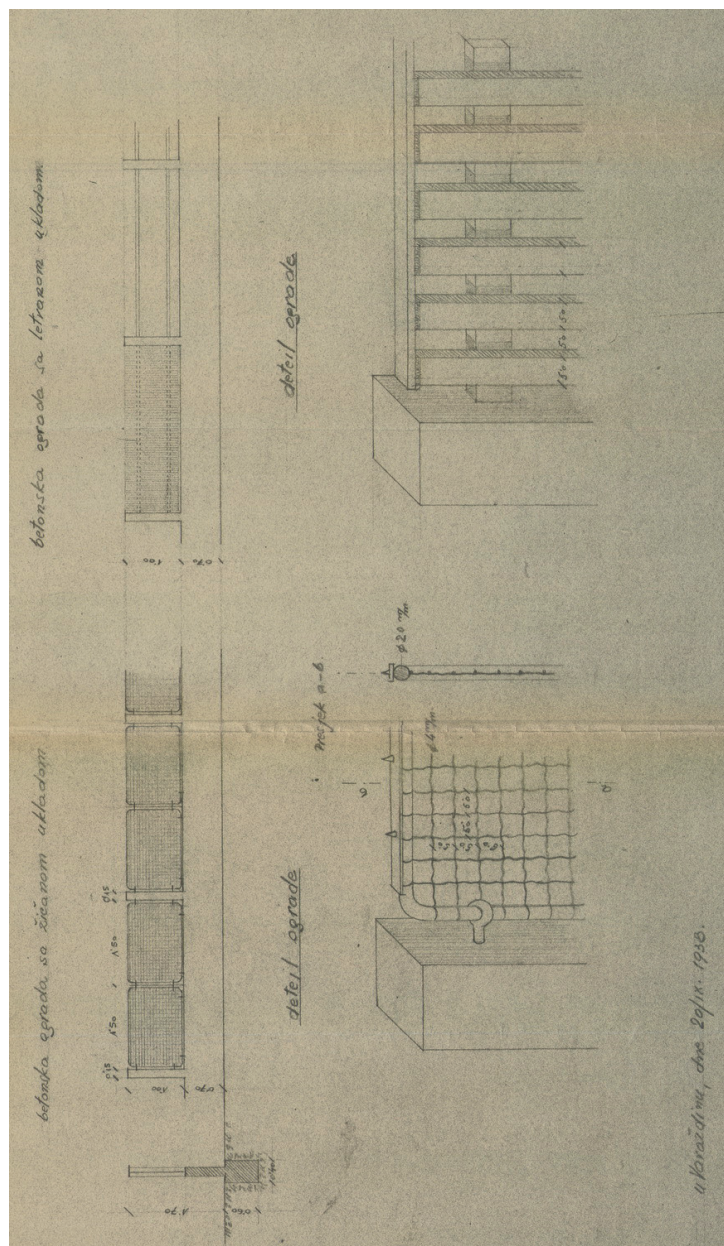
Slika 1. Položajni nacrt za novogradnju Sokolskog doma i stadiona u Varaždinu¹⁸

¹⁸ DAVŽ, RS GPV, 1941., 5677/41., br. 15304/ 38.

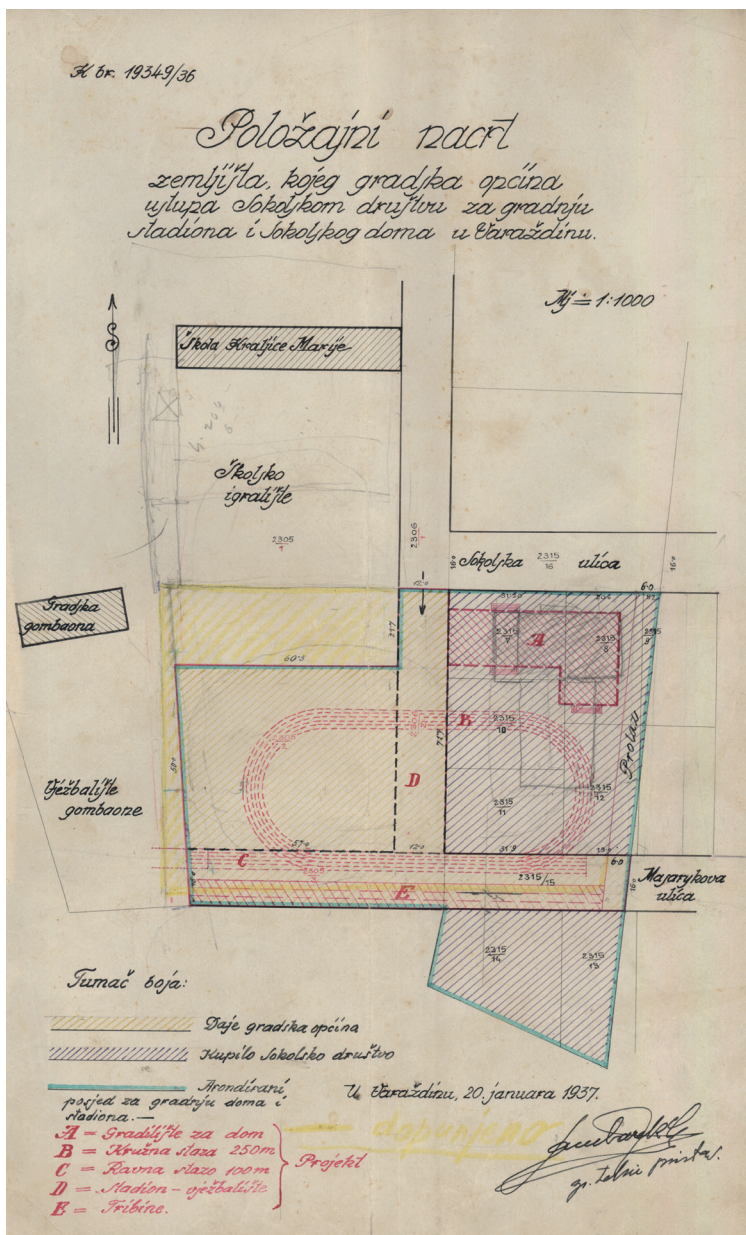
Slika 2. Tribina za sokolski stadion u Varaždinu¹⁹

¹⁹ DAVŽ, RS GPV, 1941., 5677/41., br. 15304/ 38.

Slika 3. Betonska ograda sa žičanom i letvanom ukladom²⁰

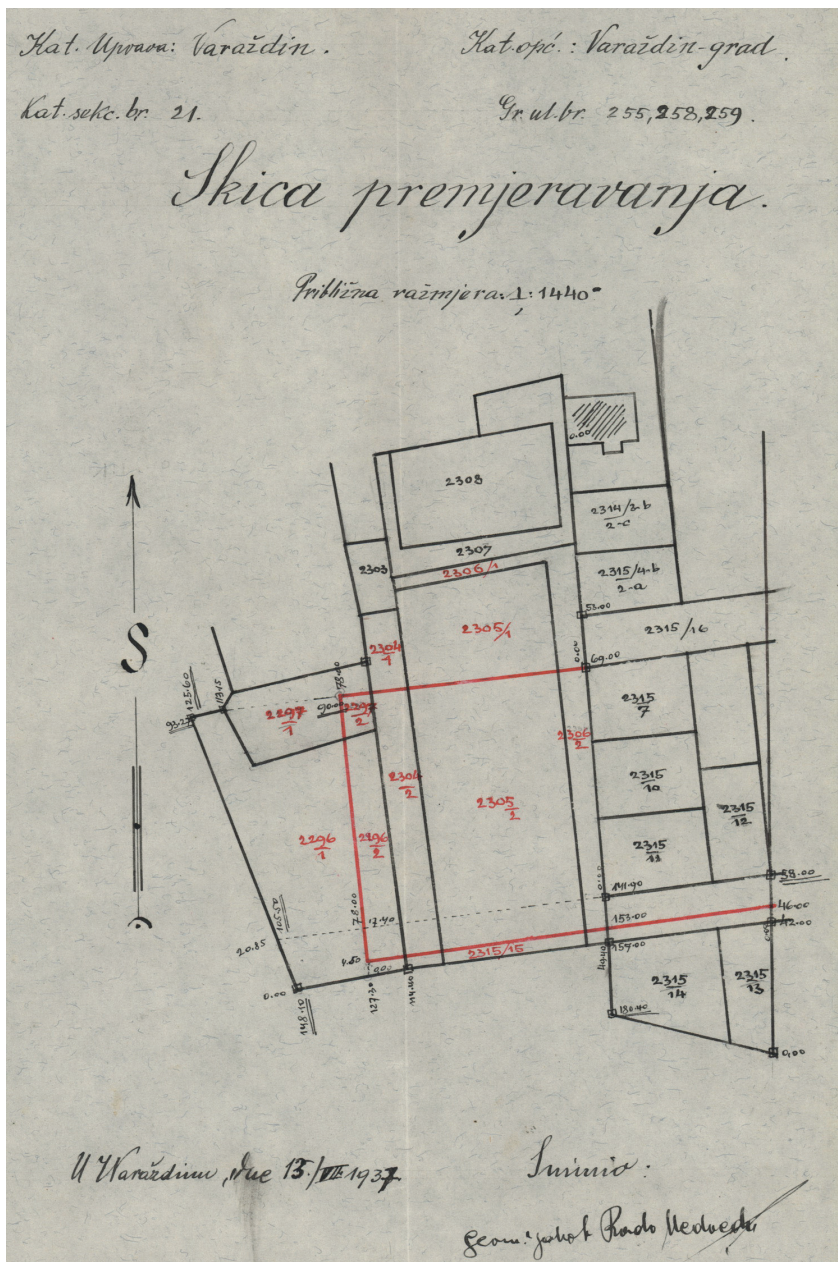
²⁰ DAVŽ, RS GPV, 1941., 5677/41., br. 15304/38.

Slika 4. Položajni nacrt zemljišta kojeg gradska općina ustupa Sokolskom društvu (...)²¹

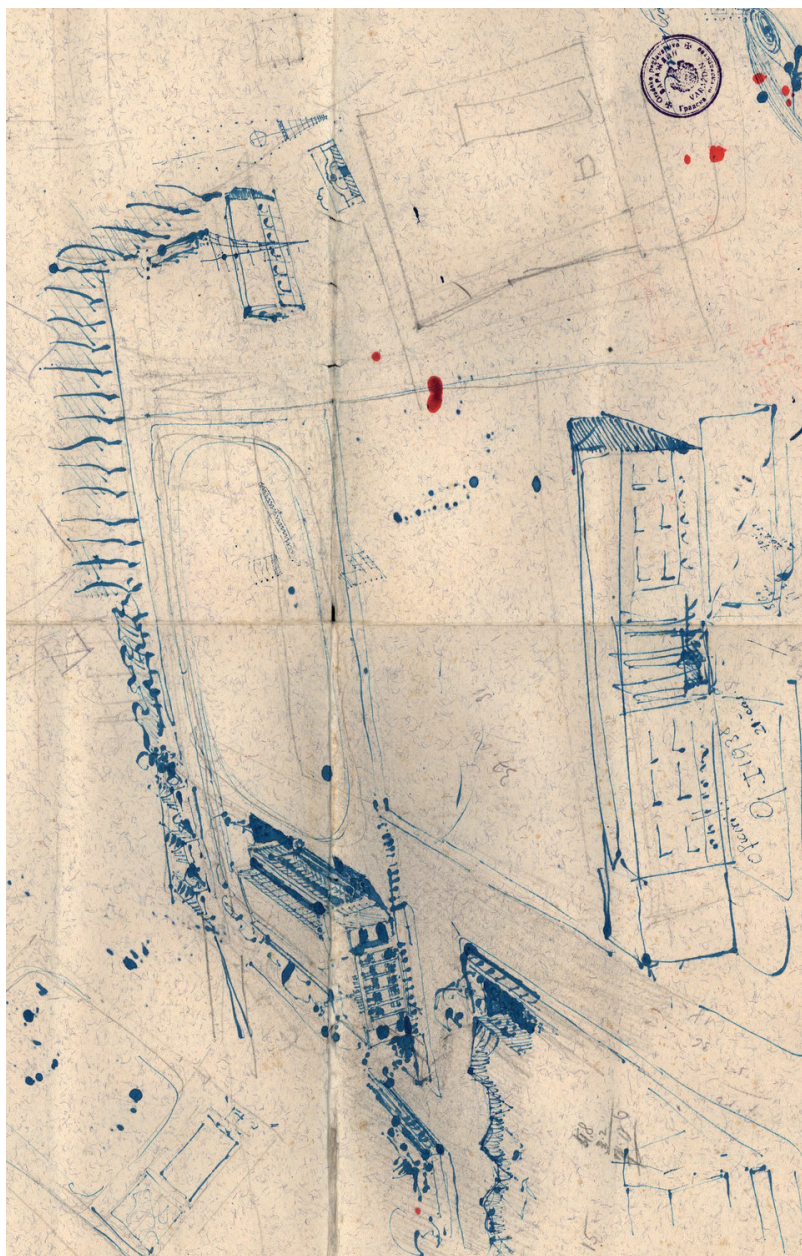
²¹ DAVŽ, RS GPV, 1941., 5677/41., br. 19349/36.

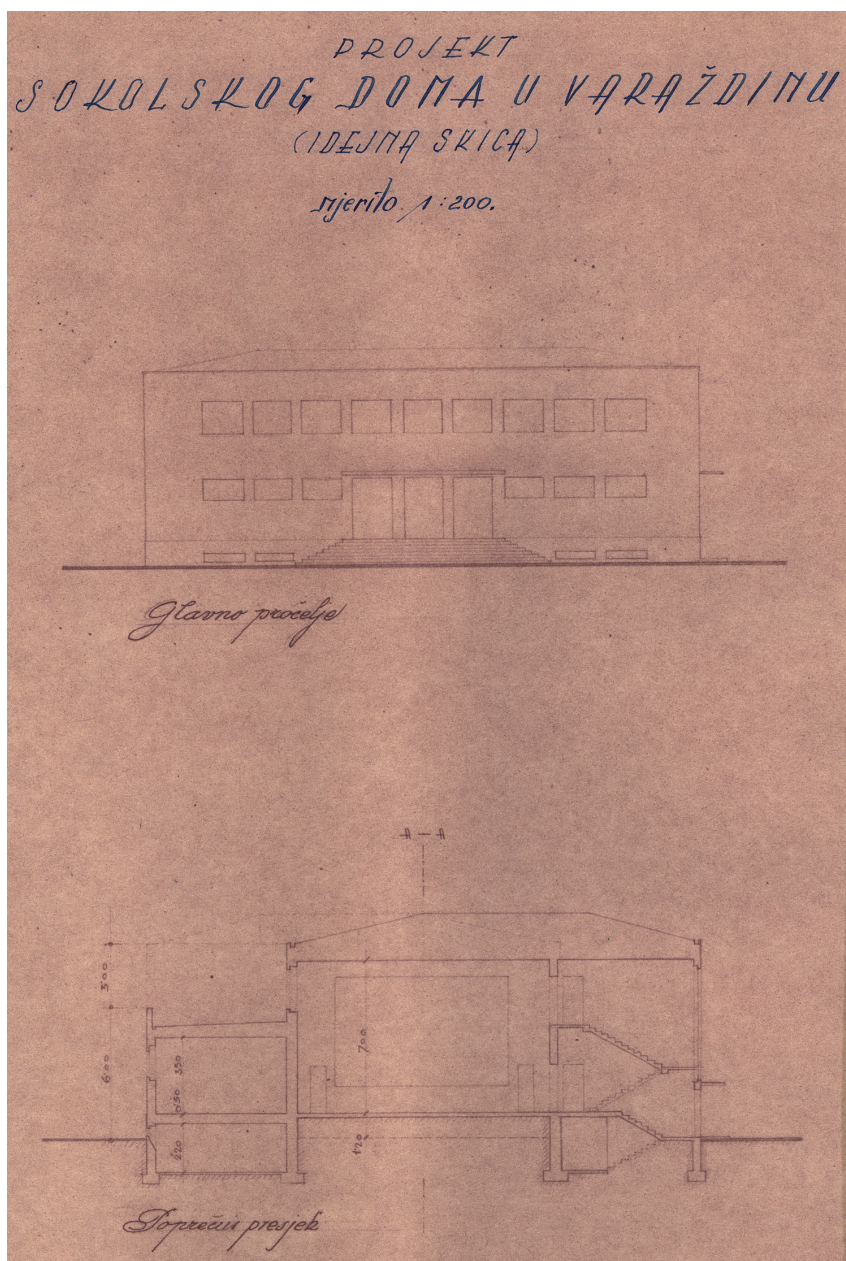
Slika 5. Skica premjeravanja²²

²² DAVŽ, RS GPV, 1941., 5677/41. Dokument nije numeriran.

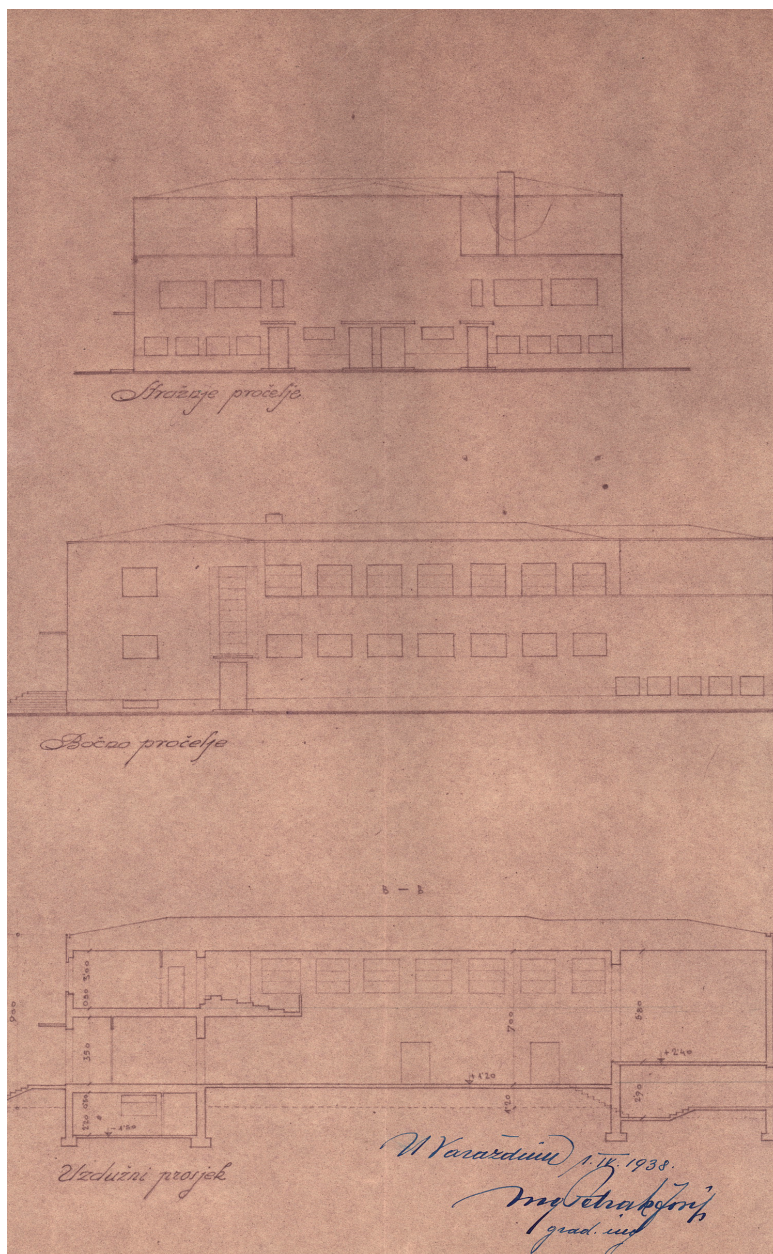
Slika 6. Crtež budućeg Sokolskog doma²³

²³ DAVŽ, RS GPV, 1941., 5677/41. Dokument nije numeriran.

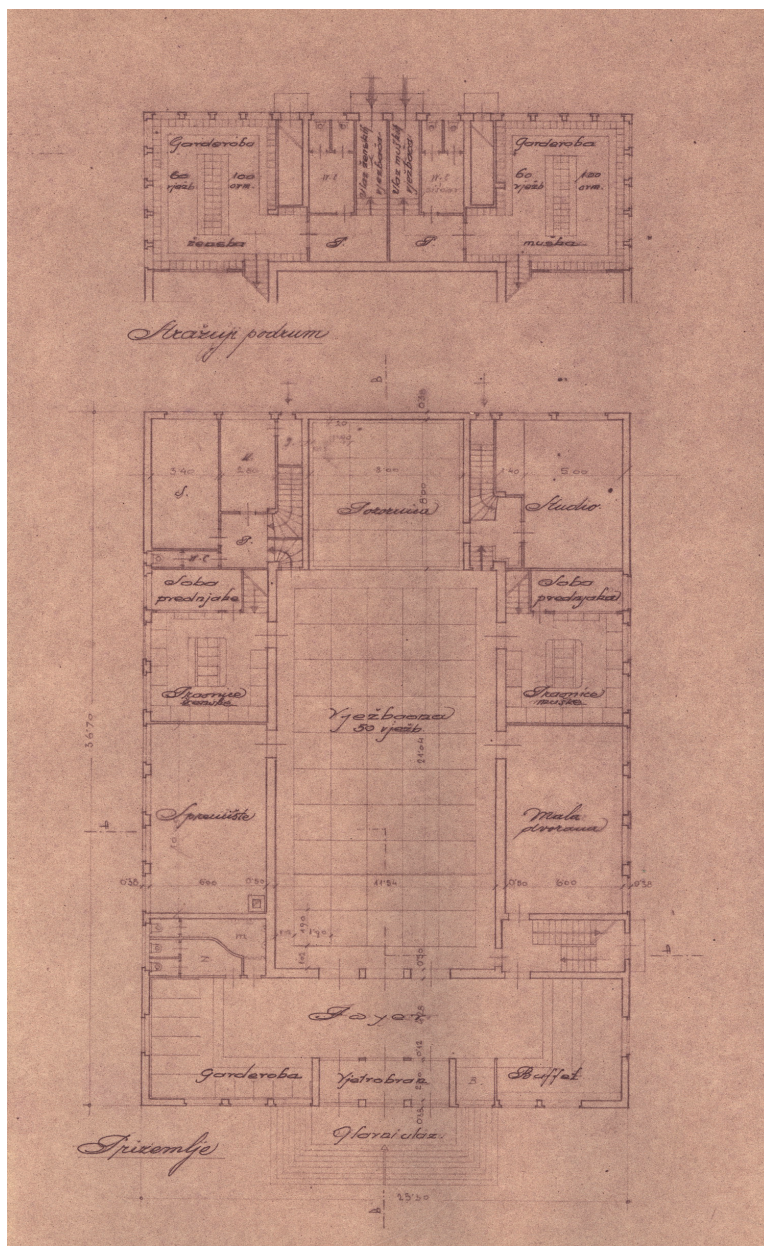
Slika 7. Projekt Sokolskog doma u Varaždinu (idejna skica)²⁴

²⁴ DAVŽ, RS GPV, 1941., 5677/41., br. 15304/38.

Slika 8. Projekt Sokolskog doma u Varaždinu (idejna skica)²⁵

²⁵ DAVŽ, RS GPV, 1941., 5677/41., br. 15304/ 38.

Slika 9. Projekt Sokolskog doma u Varaždinu (idejna skica)²⁶

²⁶ DAVŽ, RS GPV, 1941., 5677/41., br. 15304/ 38.

